

Könyves utazás

A Balaton II. rész

A Könyves utazás fejezetei Eötvös Károly *Utazás a Balaton körül* című munkájából származnak. Az utazás, melyen a 19. századi szerző részt vett barátaival, 1875-ben történt, a ma élő emberek születése előtt csaknem száz évvel. Talán más is beleborzong a gondolatba, hogy bizonyos helyeken mennyi ember járt már előttünk, hányan ültek le ugyanarra a kőre, hányan álltak megilletődötten a parton a naplementét vagy -felkeltét nézve, vagy pihentek meg ugyanannak a fának az árnyékában. Mennyi ismeretlen élet, mennyi különböző sors.

Eötvös Károlyhoz hosszú útján mi csak néhány keresztútnál csatlakozunk, de ezek a rövid kirándulások is rávilágítanak talán a régi balatoni élet egy-egy kis szeletére, első ránézésre talán számottevőnek sem tűnő emberi vagy természeti jelenségekre, amelyek mégis összefüggésben lehetnek valamilyen módon velünk, a ma élő emberrel. Betekintésünk második részét olvashatják jelenleg: milyen járművel, milyen hosszan, milyen kerülőkkel jutottak el a kedves utazók a Balatonra?

Mit kellett vinniük magukkal? Esetleg összehasonlíthatjuk a mai utazólistánkat a régivel, vannak-e benne közös elemek, vagy teljesen más volt fontos régen, mit ma. Jó utat!

II. Az utazás

“Hogy utaztak régen?”

(...)

Középbirtokú, jó módú nemesember vasalt kocsival utazik. Talyiga, fakó szekér, ekhós állapot, vászonfödeles kocsi nem nemesember számára való. De a hintót se szereti. Az csak nagy úrnak való vagy akinek sok az adóssága. Hadd kérkedjék!

Elhatározzák az utazást. Sátoros ünnepre, atyafilátogatóba, tisztújításra, névnapra, fürdőre vagy messze vásárra. Ahogy jön.

Odaszól az úr a kocsisnak:

- *Miska, Füredre megyünk. A patkókat igazítsd meg a kováccsal. A kocsit meg kell kenni. Hajnalra készen légy.*

Első dolga a Miskának befutni az asszonyhoz, akár felesége, akár nem.

- *Készítsd tisztát. Talán három-négy pár is kell. Füredre megyünk korán reggel.*

Az a “tisztá” a fehérnemű. Az a “pár” nem egyéb, mint ing és gatyá. A gatyá korcával becsületet kell vallani az asszonynak. Hétrét gatyánál nem könnyű dolog ez. S nem is gyors. Egész éjjel kell vele vesződni.

Patkó, ló, szerszám, kocsi rendbe hozva. Kocsiülésbe elkészítve. Abrak a zsákban, széna a kötélben a kocsira jön. Tarisznya megtömve kenyérrel, szalonnával, sóval, paprikával, fokhagymával. Új pamat árvalányhaj a kalap mellé. Azután borotválkozni, a bajuszt keményen kifenni. De az uraság

sem mehet készség nélkül. Szép fehér, sávolynos asztalkendőkben pogácsa, kalács, most sült cipó, fokhagymás ürücomb vagy borjúcomb s pár pirosra sült kappan. Mindez a kocsira jön.

De jön a kulacs is. De jön a puska is. De jön a hosszú nyelvű balta is. Téli időben, hófuvatagokban még lapát is. A dohányzacskó, az úré is, a kocsisé is, gömbölyűre keményen megtömve. Acélt, kovát, taplót sehogy se szabad itthon felejtteni.

Kijön az uraság a tornácból. Megáll a lovak előtt. Azután lassan körüljárja a kocsit és lovakat. Megnézi a szerszámot, kiváltképpen a gyepelőt és hámot: erősek-e? Lőcsöt, saroglyaláncot, küllőt, keréksínget megszemléli. Ha bajt nem talál: felül, elhelyezkedik, oldalzsebét megtapintja, s az udvaron még egyszer körülnéz.

- Mehetünk, Miska!

Asszonytól, gyerektől már a tornácon elbúcsúzott. De azért asszony, gyerek, belső cseléd, házi eb mind kimegy a kocsi után az utcára, s utána néz a kocsinak mindaddig, míg szem elől el nem tűnik az úthajlásnál.

Két napi járó az útnak hossza. Útba esik két atyafi, egy tanuló társ, hat falu-város, tizenkét csárda. Hol etetni, hol itatni, meg kell állani mindenütt. Valahol meg is kell hálni. Atyafihoz, tanuló társához be is kell tekinteni. A ház előtt elmenni s be nem nézni ebédre vagy vacsorára ott nem maradni: erkölcsi lehetetlenség.

Erkölcsei?

De bizony életkérdés az. Aki rokona, jó barátja előtt elhajt s be nem köszön: az nem akarja, hogy őt is meglátogassák. Az nem szereti a vendéget és rokont. Az vértagadó és emberkerülő. Azt kerülni kell mindenkinek. Abból a vármegyében nem lesz semmi. Annak kerülik lányos házáat. Annak

fiából esküdtet nem csinálnak. Az megtagadja fáját, magyar természetét, mindenki ősi erkölcsét. Ha él, ha mozog, ha ficáncol: mindegy az már, ő halott ember.

Meg kell tehát látogatni mindenkit, aki útba esik.

De mikor fejezi hát be két napi útját?

Egy hét alatt, két hét alatt. Néha el se ér Füredig, hanem visszafordul. Eltelt az ideje.

Boldog emlékű Sággy Tóni, Balatonfüred vidám ifja egykor ő is. Megvált szolgabírói állásától, elindult Komáromból, hogy Füreden töltsön pár hetet. Útját Győrnek vette. Ott elhagyta régi kocsisa, fogadott új kocsist. Útban, útközben végiglátogatta valamennyi barátját és rokonát Győr, Veszprém, Vas és Zala vármegyékben. Tavasszal indult el, Szent István napja is elmúlt, mire Füredre ért.

- *Hát a te uraságod hol lakik? - kérdik kocsisától.*
- *Azt nem tudom, én csak három hónap óta szolgálom az uramnál, azóta pedig még nem voltunk otthon.*

Most?

Most reggel hét órakor eszébe jut az embernek: jó lenne kirándulni a Balatonra. Nyolckor vasútra ül, délben Balatonfüreden fürdik és ebédel és sétál és udvarol, és estennen visszaindul. Utazott szárazon és vizen, kocsin, vasúton és gőzhajón, bejárt ide-oda harminchat mérföldet, s este itthon vacsorál Budapesten.

(...)

Pestről indult el a gyorskocsi reggel hat órakor. A hajóhídon még lassan kellett léptetni, de amint kiért a budai partra: a kocsis megsuhintotta az ostort, s a három ló hozzálátott a hatalmas ügetéshez. Minden lovon egy-egy csengő fütyörészett. Minden jóvízű kútnál megálltak egy pillanatra. A "Libadöglő" csárdának nagyon jó vize volt, és nagyon szép csapláros lánya volt. Ott mindig szomjas

volt a kocsisnak lova is, szíve is. Nyéken volt az első váltás, Várpalotán a második, délután öt órakor már ott pattogott a kocsis Balatonfüreden a Horváth-ház előtt, s odagyűlt a vendégsereg. Ki jött? Jött-e híres ember? Minden vendéget úgy fogadtak, mint jó ismerőst, régi barátot, igazi családbelit.”¹

Gondolatok, kérdések a szöveg olvastán:

- Ön mit visz magával egy útra, ami igazán fontos? Mennyire fontos az a sok “cucc”, ami az otthonunkban is körülvesz minket?
- Ön hogyan vélekedik, milyen lehetett a régi utazás, ami hol eddig, hol addig tartott, előre meg nem tervezett megállókkal? Hogyan élné ezt meg ma Ön?
- Milyen érzéseket kelt Önben a vendégek fogadása az egykori szállóhelyen (“*Minden vendéget úgy fogadtak, mint jó ismerőst, régi barátot, igazi családbelit.*”)?

¹ Eötvös Károly: Utazás a Balaton körül. Szépirodalmi Könyvkiadó, 1957. 413-414.